

5. Самоукина Н. В. Психология профессиональной деятельности учеб. пособие / Самоукина Н. В. – СПб. : Питер, 2004. – 220 с.

У статті розглянуто визначення та сутність поняття «діяльність», наведено структуру реалізації професійної діяльності її суб'єктом, проаналізовано особливості формування індивідуального стилю професійної діяльності та спілкування майбутніх фахівців МНС

Ключові слова: діяльність, спілкування, індивідуальний стиль, фахівці, МНС.

В статье рассмотрены определения и сущность понятия «деятельность», приведена структура реализации профессиональной деятельности ее субъектом, проанализированы особенности формирования индивидуального стиля профессиональной деятельности и общения будущих специалистов МНС.

The article reviews the definition and essence of the concept «activity», given the structure of professional activities of its subjects, the peculiarities of formation of individual identity and professional communication specialists future MES.

УДК 372.880.2
ББК 819

О.С. Жукова, О.А. Паніна, І.В. Жигло
м. Донецьк, Україна

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СТУДЕНТІВ ВНЗ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Оновлення змісту сучасної вищої освіти супроводжується сьогодні розробкою різних навчальних технологій. Це особливо актуально в умовах, коли багато ВНЗ віддають перевагу традиційним технологіям навчання, не завжди передбачаючи вихід на гуманістичні стосунки, особове спілкування і взаємодію учасників цілісного педагогічного процесу. Це пов'язано також і з інтенсифікацією вузівського навчання, характерною рисою якого є поява ряду таких тенденцій, як інтеграція професійної і загальнокультурної підготовки фахівців з розвитком їх особових якостей і прагненням до самореалізації; перехід до блокового будівництва навчальних планів з великим вибором елективних курсів; рейтингова система оцінок знань; широкий спектр можливостей для самостійного поглиблення спеціалізації; впровадження в навчальний процес відкритих систем інтенсивного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання означеної проблеми. Проблема реалізації комплексного підходу при формуванні іншомовної діяльності була вивчена О. Хомериком, М. Поташніковою, В. Монаховою, Ю. Щербаковою, Е. Нікуліною. Психологічний аспект формування особистості при вивченні іноземної мови був досліджений сучасними педагогами та психологами І. Вахнянською, А. Дусавицьким, І. Зимнім, П. Гальпериним, В. Серіковою.

Постановка проблеми. Метою цієї статті є розкриття комплексного підходу до підвищення рівня навчання іншомовної діяльності, розгляд педагогічних технологій формування іншомовної діяльності у студентів ВНЗ, направлених на організацію навчання з точки зору системності та процесуальності.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, сучасні освітні технології служать як інструмент реалізації на практиці нових систем навчання, що мають вищі педагогічні характеристики в порівнянні з традиційними дидактичними системами. Вони, з одного боку, орієнтують на досягнення необхідного рівня ефективності і якості навчання, з іншого – зберігаючи основні фронтальні форми навчання, забезпечують кожному студенту

можливість навчання за індивідуальною програмою, що враховує повною мірою його пізнавальні здібності, мотиви, схильності і інші особові якості.

Пошук і знаходження засобів, що забезпечують ефективність іншомовної діяльності студентів у ВНЗ того або іншого напрямку, формування мовної особи нового типу (полілінгвістичної особи), зачіпають основоположні структури дидактики, педагогічної психології, культурології (зокрема, етнічної культури).

Сьогодні розробки педагогічних технологій можна зустріти в багатьох дидактичних дослідженнях. Підсумовуючи різноманітні підходи в цій сфері, вичленуємо з них базисне раціональне зерно і дамо наступне визначення поняттю «педагогічна технологія». Педагогічна технологія – це організована і цілеспрямована взаємодія суб'єктів освітнього процесу, зорієнтована на досягнення планованих результатів навчання, якість: підвищення якості знань студентів; розвиток процесуальних (інтелектуальних, комунікативних) якостей особи; активізацію творчої самостійності. При цьому активне використання педагогічних технологій викликане прагненням організувати навчання (так само як і виховання) системно і процесуально.

Таким чином, педагогічна технологія реалізує ідеальний процес навчання в конкретних умовах педагогічної практики (наприклад, при формуванні іншомовної діяльності) і відображає реальну діяльність студента. Залежно від цілі, змісту, інших параметрів навчального процесу технологія навчання конкретизує засоби взаємодії викладача і студента, і пропонує оптимальне їх поєднання.

Педагогічною наукою і практикою вже накопичено помітний досвід педагогічних технологій модульного, контекстного, проблемного, проблемно-діалогічного, комп'ютерного, концентрованого навчання. Всі вони характеризуються специфічними цілями, спрямованістю, своєрідністю форм, методів і засобів навчання, власною системою оцінки і контролю. Облік критерію вибору технології формування іншомовної діяльності студентів ВНЗ зумовлює необхідність індивідуалізації і диференціації навчання, що передбачають перехід від суб'єктно-об'єктних до суб'єктно-суб'єктних стосунків в освітньому процесі. Подібний підхід зорієнтований на оптимізацію поєднання різних форм навчання: фронтальних, групових, парних, індивідуальних при домінуючій ролі однієї з них, виходячи з конкретного етапу заняття.

В процесі реалізації технології формування іншомовної діяльності студентів здійснюється активізація їх навчальної діяльності, при цьому бажане дотримання наступного комплексу заходів: 1) у змісті навчальних дисциплін (теоретична граматики, лексикологія, фразеологія і т.д.) необхідно чітко виділяти систему знань і способів здобуття і опрацювання інформації; 2) у формах організації навчання має бути збільшена вага самостійної роботи, посилена самостійно-пошукова діяльність, здійснений індивідуальний і груповий підхід в навчанні майбутніх фахівців; 3) необхідно оптимально поєднувати інформаційно-репродуктивні і інформаційно-пошукові методи навчання (дидактична гра, дискусія і т. д.), підсиливши роль останніх, аби вони більшою мірою сприяли здійсненню активної навчальної діяльності студентів, формували пізнавальні потреби і забезпечували оволодіння інтелектуальними і загальними навчальними вміннями.

При реалізації технології формування іншомовної діяльності студентів ВНЗ можна вичленувати ряд чинників, що впливають на успіх навчання іноземної мови. З них можна виділити три вирішальних: 1) забезпечення мотивованої наочної комунікативної діяльності на заняттях іноземної мови; 2) створення різносторонньої мотивації комунікативної діяльності; 3) організація взаємодії на основі предметно-орієнтованої, мотивованої комунікативної діяльності студентів між собою і з викладачем.

Вся складність для студента, з позиції психології полягає в тому, що його увага розподілена одночасно між декількома об'єктами: визначення змісту вислову, відбір і фіксація мовних засобів, встановлення і утримання в пам'яті логічної послідовності

висловлювання, його реалізація в зовнішньому плані. Ось чому в процесі навчання викладачеві необхідно допомогти студентові упорядкувати думки, внести ясність до рішення поставленої комунікативної задачі, визначити пошук засобів для її вирішення, створити умови природного спілкування мовою, що вивчається, коли ця мова є не самоціллю, а засобом спілкування. Для цього на допомогу викладачеві і приходять педагогічні технології.

Внутрішня структура технології формування іншомовної діяльності студентів має свій логічний конструкт, в який входять концептуальна основа (цілі і зміст освітнього процесу), процесуальна частина – технологічний процес (методи, засоби, форми організації процесу навчання, характеристика досягнутих результатів). Таким чином, структурно в технології формування іншомовної діяльності студентів ВНЗ можна виділити наступне: 1) мета – в основі її лежить формування мовної особи; 2) зміст – в ньому відбита інтеграція різних концептуальних аспектів: профільні предмети, що вивчаються у ВНЗ (професійна спрямованість змісту), залучення до цінностей світової культури, інтеграція національної культури і мови зі змістом мовного матеріалу, поетапне ускладнення змісту навчання, діагностика рівня володіння мовою і розвитку особи; 3) принципи – принцип особисто-зорієнтованого навчання (актуалізація особових функцій студента), принцип автентичності (опір на культурологічні цінності мови), принцип професійно-орієнтованого навчання (облік індивідуального відношення студента до опанування мовою), принцип полілінгвізму (співвідношення контактуючих мов в умовах багатомовності), принцип мовної активності (використання комунікативних потреб студента), принцип функціональності (використання мови як форми соціальної дії); 4) методи – традиційні методи, методи проблемно-творчого характеру, методи інтенсивного навчання, дослідницькі методи; 5) форми роботи – індивідуальна, парна, мікрогрупова, групова, фронтальна, масова; 6) засоби реалізації – передбачає поєднання репродуктивного, репродуктивно-творчого і творчого видів діяльності, а також індивідуально-дослідницької роботи студентів; 7) критерії сформованості іншомовної діяльності – пов'язані, перш за все, з функціональністю мови (з врахуванням професійної спрямованості), з ситуативною обумовленістю (адекватне вживання лексико-граматичного матеріалу), варіативністю (використання відповідного мовного стилю), мовною коректністю (уміння використовувати нейтральні мовні або позитивні звороти), темпом мови; 8) досягнення рівня сформованості іншомовної діяльності – мається на увазі низький, середній і високий рівні.

Аналіз вітчизняної і зарубіжної літератури, присвяченої навчанню іншомовної діяльності студентів, показує, що для активізації цієї діяльності частіше всього використовуються такі технології, як проектна технологія і ділові ігри. При цьому, враховуючи особливості кожного з цих видів з точки зору складності взаємодії суб'єктів освітнього процесу, представляється необхідним їх поєднання.

Сьогодні проектна технологія визнана дуже продуктивною з точки зору її широких можливостей для реалізації як комунікативних цілей навчання іноземної мови, так і використання її як засобу іншомовної діяльності. Культура проектування привчає студентів творчо мислити, самостійно планувати свої дії, прогнозувати можливі варіанти вирішення завдань, що стоять перед ними, естетично реалізуючи засвоєнні ними засоби і форми роботи.

Проектна технологія відноситься до так званого творчого навчання (порівнюючи з традиційним підходом, де надається готове знання, яке необхідне зрозуміти, засвоїти і запам'ятати). Готове знання існує разом із знанням, синтезованим самим студентом, яке він «народжує» в процесі реалізації проекту. Дана форма навчання дозволяє значно підвищити міру цінності навчального матеріалу, по-перше, за рахунок чіткості, конкретності і мінімальності постановки кожного проектного завдання, а по-друге, за рахунок використання не лише абстрактних моделей, але і зрозумілих кожному студенту наочних зорових образів.

Слід зазначити, що іноземна мова в проектній технології виступає не лише і не стільки як мета навчання, скільки як засіб спілкування, засіб включення його в інші види пізнавальної діяльності індивіда. Проект є особливою організацією комунікативно-пізнавальної діяльності студентів на заняттях і характеризується значною самостійністю студентів в плануванні і підготовці робіт. При цьому студентам представляються широкі можливості для висловлювання власних думок і відношень. Таким чином, ефективність проектної технології формування мовної діяльності полягає в тому, що іншомовна діяльність виступає як засіб комунікації, а процес навчання стає насиченим і цікавішим для студентів. Використання проектної технології у формуванні іншомовної діяльності приводить до того, що студенти не лише набувають, наприклад, мовний досвід і нагромаджують мовні засоби, але свідомо можуть аналізувати свою діяльність і самостійно її організують.

В умовах реалізації даної технології зазнають зміни функції самого викладача, який перестає бути одноосібним джерелом знань, він стає керівником проекту і колегою, тобто на зміну авторитарній педагогіці приходить педагогіка співпраці.

Важливе місце в технології формування іншомовної діяльності студентів займає дидактична гра, яка є спеціально створеною або пристосованою для цілей навчання грою. Використання ігор з іншомовним спілкуванням, драматизацією, ролевим розігруванням ситуацій спілкування є одним з самих традиційних методичних прийомів у викладанні іноземних мов. Як показує практика, дидактичні ігри характеризуються не лише пізнавальною, але і значною світоглядною та емоційно-особистісною дією.

При формуванні іншомовної діяльності студентів необхідно враховувати особливості мовного оформлення висловів в ході усного професійного спілкування, котрі детермінуються, з одного боку, змістом теми (або проблематики), а з іншого боку – вирішуваними комунікативними завданнями. Перші визначають лексичний склад висловів на рівні слів і словосполук, а другі – синтаксичні особливості висловлювання.

Важливим завданням викладача у зв'язку з цим слід рахувати управління розвитком у студентів таких якостей, як увага, спостережливість, вміння тримати себе перед аудиторією, володіти голосом, вміння привернути увагу інших до своїх дій, тобто формувати у студентів деякі навички і вміння спілкування в цілому. Ось чому складним об'єктом менеджменту є усномовне іншомовне спілкування, організоване в контексті професійної (педагогічної) діяльності, яка реально не присутня в навколишніх студентських умовах, а з'являється перед ними у вигляді образів, що виникають на основі уяви. В цьому випадку особливо ефективним прийомом, стимулюючим діяльність студентів, виявляється механізм системи К. Станіславського, формалізований зворотами «якби» і «уявіть, що». Цей прийом знімає якоюсь мірою умовність ситуації, чим забезпечується розвиток уяви, прудкість реакції і природне входження в атмосферу. Зосередженість уваги на змісті дозволяє без особливих зусиль, природним чином активізувати мовний матеріал.

При розробці системи вправ, необхідно виходити з наступних вимог: ситуативності, циклічності і збільшення складності вирішуваних завдань. Система може включати чотири комплекси вправ: три комплекси підготовчих, спрямованих на засвоєння мовних засобів, і один комплекс мовних вправ, що забезпечують максимальну практику в усному спілкуванні іноземною мовою. Перший комплекс включає загальноприйняті в методиці вправи для подолання відомих труднощів спілкування в професійній сфері: розуміння і вживання словосполучення і переходу від письмової комунікації до усної (наприклад: підберіть відповідні словосполучення до наступних слів (наприклад, endorsement, launch, placement, durable etc). Другий комплекс направлений на формування окремих умінь і включає вправи, спрямовані на вилучення інформації, підбір фактів, даних і т. п.. Третій комплекс передбачає вправи, призначені для адекватного розуміння реплік співбесідника, швидкого і правильного побудування власних висловів, а також вправи, що вчать побудові діалогу в цілому. Завершується цей комплекс вправами, пов'язаними з розігруванням ролей.

Інструктивні і контролюючі мовні дії викладача під час аналізу ігрової ситуації служать засобом спонуки студентів відповідати мовними діями.

При виконанні мовних вправ метою іншомовного спілкування є забезпечення адекватного управління діяльністю студентів з формування іншомовних мовних актів на такому операційному рівні, який робить можливим співвідношення мовних засобів з їх функціональним призначенням.

Важливо відзначити, що для прогнозування кінцевого результату навчальної іншомовної діяльності, як і будь-якої іншої діяльності, виступає перетворена дійсність, пов'язана не лише з сатисфакцією пізнавальних і практичних потреб студентів, але і передбачена в їх свідомості метою, образом і мотивом діяльності. Продуктом іншомовної діяльності є засвоєнні знання, уміння і навички опанування способів дій з їх засвоєння, які одночасно виступають умовою подальшої діяльності навчання і сприяють розвитку особистості. Продукти іншомовної діяльності відображатимуть в собі вже не лише наочність, але і духовність, соціальні і особисті стосунки, оцінки. Предметність і духовність як складові змісту іншомовної діяльності мають різні джерела, але вони йдуть як би назустріч одна одній. Їх зустріч народжує пізнавальну діяльність, без якої реальна навчальна діяльність може не відбутися.

Висновки. На закінчення відзначимо, що важливим структурним компонентом технології формування іншомовної діяльності студентів ВНЗ є критерії і рівні сформованості мовних навичок, настільки необхідних майбутньому фахівцеві зі знання іноземної мови. У зв'язку з цим можна виділити наступні критерії для діагностики іншомовного мовлення студентів: функціональність мови; ситуативна обумовленість; варіативність; мовна коректність; темп мови. Досягнення студентами кожного з цих показників вимагає використання відповідного набору процедур, що включають сукупність певних розумових, наочних, словесних і логічних операцій. В результаті цього визначаються рівні сформованості іншомовної діяльності студентів: низький, середній і високий, кожен з яких характеризується мірою сформованості визначених, властивих йому умінь, що забезпечують перехід студента на більш високий рівень.

Таким чином, розглянута нами технологія формування іншомовної діяльності передбачає чітку організацію даного процесу як цілісної системи. Створення даної технології має бути засноване на обліку основних положень нової парадигми освіти: виховання духовно багатой, гуманної особистості; оновлення змісту освіти; організації спільної творчої діяльності студентів і викладачів; конструюванні інтегративних навчальних предметів; впровадженні в навчальний процес інноваційних форм, методів і засобів навчання.

Література:

1. Вербицкий, А. А. Деловая игра как метод активного обучения / А. А. Вербицкий // Современная высшая школа. - 2002. - № 3/39.
2. Деркач, А. А. Идеологическое воздействие: социально-психологические аспекты / А. А. Деркач. - М., 2006.
3. Деркач, А. А. Педагогическая эвристика (искусство обучения иностранному языку) / А. А. Деркач. - М., 1991.
4. Леонтьев, А. Н. Проблемы развития психики / А. Н. Леонтьев. - М. : Из-во Моск. ун-та, 1981.

Стаття розкриває комплексний підхід до підвищення рівня навчання іншомовної діяльності, розглянуті педагогічні технології формування іншомовної діяльності в студентів ВНЗ, направлені на організацію навчання з точки зору системності та процесуальності.

Ключові слова: іншомовна діяльність, технології навчання, проектна технологія.

Статья раскрывает комплексный подход к повышению уровня обучения иноязычной деятельности, рассмотрены педагогические технологии формирования иноязычной деятельности студентов ВУЗов, направленных на организацию обучения с точки зрения системности и процессуальности.

Ключевые слова: иноязычная деятельность, технологии обучения, проектная технология.

The article presents the complex approach of developing the level of foreign language activity. It contains the description of some pedagogical technologies of creating a foreign language activity of university students which are aimed at the educational formation from the viewpoint of system and process.

Key words: foreign language activity, technologies of education, the project technology.